

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

*Anexa nr.12
la Hotărîrea Consiliului INJ
nr.1/2 din 30 ianuarie 2015*

CURRICULUM
la disciplina opțională

„JUSTIȚIA PENTRU COPII”

(candidați la funcții de judecător și procuror)

AUTOR:

Raisa BOTEZATU,
formator INJ

_____ AVIZAT
Mariana PITIC, șef al Direcției instruire și cercetare

CHIȘINĂU, 2015

I. PRELIMINARII

Problemele educației generației în creștere, a conduitei morale a tinerilor membri ai societății, se află permanent în centrul atenției societății. Administrarea justiției pentru copii este o parte a justiției penale, care a obținut un loc aparte mai ales în ultimul timp ținând cont de schimbările din acest domeniu.

Disciplina oferă o descriere detaliată a sistemului de justiție pentru copii așa cum este promovat în cadrul standardelor internaționale din domeniu. În cadrul lui sunt explorate componentele sistemului de justiție pentru copii, alternativele la metodele tradiționale în cadrul procesului penal. Cursul familiarizează audienții cu organizațiile, procesele și actorii care fac parte din sistemul de Justiție pentru copii. Prezentul curriculum este destinat audienților - viitori procurori și judecători - și este conceput să conțină informații cât mai actuale și utile, necesare candidaților la funcția de procuror și judecător, în scopul de a-i ajuta să însușească cât mai eficient actualul suport normativ, de a înțelege rațiunile reglementărilor legale privind procedura specială în cadrul urmăririi penale și judecării cauzelor cu minori, precum și pentru a-și forma deprinderi în scopul utilizării prevederilor legale corecte și eficiente în practică.

Disciplina își propune să ofere o prezentare de ansamblu asupra protecției copilului în conflict cu legea, copilului martor sau copilului victimă prin intermediul standardelor internaționale și normelor naționale: care sunt drepturile acestora, care sunt mijloacele prin care li se oferă protecție, cum se asigură echilibrul între protecția societății și protecția minorului, dacă există standarde comune la nivelul documentelor legale internaționale și naționale privind drepturile minorilor. La finele cursului audienții trebuie să aibă o înțelegere a sistemului de justiție pentru copii, să poată explica procesul de constituire a standardelor în domeniul dat și să explice unele probleme majore cu care se confruntă justiția pentru copii în sistemul de drept al Republicii Moldova.

II. COMPETENȚE

Prin studiul disciplinei audientul va obține următoarele competențe:

- Să poată identifica conceptele de bază ale justiției pentru copii,
- Să poată determina normele legale materiale și procesuale relevante la diferite etape ale urmăririi penale și examinării cauzelor penale în care sunt implicați minorii;
- Să dețină cunoștințe și abilități practice tipice activității de procuror și de judecător în vederea aplicării procedurilor pe cauzele cu minori, dezvoltarea capacităților de a transpune în plan practic cunoștințele teoretice;
- Să posede abilități practice de elaborare a actelor procesuale în cazurile de justiție pentru copii, de soluționare a spețelor, rezolvare a unor sarcini cu un grad sporit de complexitate, formularea poziției și argumentarea soluțiilor;
- Să evalueze corectitudinea sau incorectitudinea unor soluții din practica judiciară prin prisma normelor relevante de drept național și internațional;
- Să poată reevalua unele norme ale procedurilor speciale privind justiția pentru copii în Partea Specială a Codului de procedură penală;
- Să formuleze unele recomandări teoretice în scopul îmbunătățirii calitative continue a legislației penale și procesual-penale privind procedura în cazurile minorilor în unison cu principiul legalității și oportunității.

III. PRINCIPALELE OBIECTIVE

La sfârșitul studiului disciplinei audientul va fi capabil să:

- definească și să argumenteze necesitatea existenței unui sistem de justiție pentru copii;

- determine/argumenteze particularitățile desfășurării urmăririi penale și judecării cauzelor în care sunt implicați minori prin prisma statutului procesual al acestora;
- identifice/argumenteze limitele de aplicare a normele generale și normele speciale ale procedurii penale referitoare la justiția pentru copii;
- determine/generalizeze structura și conținutul actelor procedurale (ordonanței, încheierii, sentinței) în cauzele penale în privința minorilor;
- întocmească proiecte de acte procesuale cu aplicarea/utilizarea corectă a normelor materiale și procesuale în cauzele privind minorii, precum și a jurisprudenței naționale și internaționale în domeniu;
- ia atitudini față de discrepanțele existente în practica națională în raport cu jurisprudența CtEDO.

IV. ADMINISTRAREA DISCIPLINEI

Denumirea disciplinei	Formator	Semestrul	Total ore	Ore curs	Ore practice	Evaluarea
Justiția pentru copii	Raisa Botezatu	III	14	4	10	colocviu diferențiat

V. TEMATICA ȘI REPARTIZAREA ORIENTATIVĂ A ORELOR

Nr. d/o	TEMATICA	Ore curs	Ore practice
1.	Concepte generale privind justiția pentru copii.	2	0
2.	Standarde internaționale în domeniul justiției pentru copii. Jurisprudența CtEDO	2	0
3.	Particularitățile desfășurării urmăririi penale în cauzele privind minorii.	0	2
4.	Particularitățile judecării cauzelor în care sunt implicați minorii.	0	4
5.	Aplicarea măsurilor procesuale de constrângere în privința minorilor.	0	2
6.	Alternativele în justiția pentru copii	0	2
TOTAL		4	10

VI. UNITĂȚI TEMATICE

Unități tematice	Strategii didactice/ Resurse logistice	Sugestii pentru lucrul individual
Tema 1. Concepte generale privind justiția pentru copii.		
<i>Ore curs</i> 1. Definiția justiției pentru copii. 2. Sarcinile justiției pentru copii. 3. Principiile generale ale justiției pentru minori. <i>Principii generale ale drepturilor copiilor.</i> a) Nondiscriminarea	Curs-prelegere Proiector/laptop	<i>Ore curs</i> Brainstorming. Lectura surselor din Lista bibliografică.

<p>b) Interesul superior al copilului c) Dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare d) Respectarea opiniei copilului. <i>Principii specifice ale justiției juvenile.</i> a) Principiul reabilitării și reintegrării copiilor. b) Principiul tratării copilului în conflict cu legea ca pe o victimă. c) Principiul separării justiției pentru adulți de cea pentru copii. d) Principiul neinstituționalizării copiilor e) Principiul limitării aplicării justiției juvenile f) Principiul abordării complexe g) Necesitatea existenței justiției juvenile. h) Stereotipurile create față de copiii.</p>		
<p>Tema 2. Standarde internaționale în domeniul justiției pentru copii. Jurisprudența CtEDO.</p>		
<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Considerente generale privind instrumentele internaționale în domeniul justiției pentru copii. 2. Actele internaționale cu aplicare directă pentru justiția pentru copii și acte relevante justiției juvenile. 3. Descrierea succintă a actelor internaționale specifice justiției pentru copii. 4. Mecanisme și instituții de monitorizare și aplicare a standardelor internaționale. 5. Comitetul ONU cu privire la drepturile copilului. 6. Comitetul de Coordonare al Națiunilor Unite privind consultanța și asistența tehnică în domeniul justiției juvenile. 7. Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite (UNICEF). 8. Biroul Înaltului Comisar ONU pentru DO, 9. Comisia pentru DO, Comisia ONU privind prevenirea criminalității și justiția penală, 10. Jurisprudența CtEDO. 11. Forța juridică a standardelor internaționale. 	<p>Prelegerea cu suport vizual. Power Point, laptop, videoproiector.</p>	<p style="text-align: center;"><i>Ore curs</i></p> <p>Brainstorming. Lectura surselor din Lista bibliografică.</p>
<p>Tema 3. Particularitățile desfășurării urmăririi penale în cauzele privind minorii.</p>		
<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Să explice procedura de pornire și desfășurare a urmăririi penale în cazurile cu minori. 2. Să expună circumstanțele ce urmează a fi stabilite în cauzele cu minori. 3. Să determine coparticipanții la proces și să expună cazurile de disjunctie a cauzei în privința minorilor. 4. Să expună procedura de audiere a bănuțului, învinutului minor. 5. Să determine reprezentanții minorilor în proces. 6. Să expună condițiile de asigurare a respectării drepturilor minorilor în cadrul urmăririi penale. 	<p>Seminare. Studiu al practicii judiciare în cauzele de urmărire penală în privința minorilor Tablă flipchart</p>	<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <p>Lucrul în grup cu folosirea tehn. informaționale. Soluționarea spețelor. Întocmirea proiectelor de acte procesuale.</p>

Tema 4. Particularitățile judecării cauzelor în privința minorilor de către instanțele judecătorești.		
<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Să expună specificul ședinței preliminare pe cauzele în privința minorilor. 2. Să definească particularitățile pregătirii cauzei spre examinare. 3. Să evidențieze particularitățile de vîrstă și psihologice ale minorilor în conflict cu legea; 4. Să identifice diferite situații care determină disjungerea cauzei în privința minorilor; 5. Să determine participanții la proces și particularitățile reprezentării minorului în instanță. 6. Să determine cazurile de eliminare din sala de judecată a inculpatului minor. 7. Să argumenteze specificul dezbaterilor judiciare în cauzele cu minori. 8. Să expună specificul conținutului sentinței în cauzele cu minori. 9. Să întocmească un proiect de sentință de condamnare în privința minorului. 	<p>Seminare. Analiza practicii judiciare. Dezbateri. Studiu de caz Tablă flipchart</p>	<p><i>Ore practice</i> Pregătirea temei pentru activitate practică. Soluționarea spețelor. Examinarea dosarelor. Întocmirea proiectelor de acte procesuale</p>
Tema 5. Aplicarea măsurilor procesuale de constrîngere în privința minorilor.		
<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Să definească particularitățile aplicării măsurilor de constrîngere în privința minorilor. 2. Să descrie condițiile aplicării măsurilor preventive în privința minorilor; 3. Să identifice organele și actele prin care se aplică măsurilor preventive în privința minorilor; 4. Să descrie modalitatea aplicării măsurii măsurilor preventive în privința minorilor: transmiterea sub supraveghere a minorului; obligarea de a nu părăsi localitatea sau obligarea de a nu părăsi țara; garanția personală și garanția unei organizații; arestarea preventivă. 5. Să argumenteze eficiența aplicării măsurii preventive – transmiterea sub supraveghere a minorului; 6. Să relateze despre înlocuirea, revocarea și încetarea de drept a măsurilor preventive; 7. Să expună modalitatea atacării hotărîrilor privind măsurile preventive; 8. Să estimeze impactul asupra minorului în cazul reținerii și/sau aplicării măsurii preventive arestarea. 9. Să justifice necesitatea unor norme distincte de cei adulți privind termenul reținerii și arestării preventive. 	<p>Seminar. Analiza/studiul legislației și practicii judiciare. Dezbateri. Studiu de caz. Tablă flipchart</p>	<p><i>Ore practice</i> Soluționarea spețelor. Întocmirea proiectelor de acte procesuale.</p>
Tema 6. Alternativele în justiția juvenilă		

<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Să definească conceptul de alternative și principiile alternativelor. 2. Să identifice tipuri de programe alternative 3. Să argumenteze conceptul de justiție restaurativă, principiile și valorile care stau la baza ei; 4. Să compare sistemul actual al justiției penale cu abordările propuse de justiția restaurativă; 5. Să enumere diferite practici de aplicare a justiției restaurativă; 6. Să formeze o atitudine pozitivă față de justiția restaurativă 7. Să aplice modalitățile restaurative în cadrul sistemului de justiție juvenilă existent. 	<p>Seminar. Analiza/studiul legislației și practicii naționale. Dezbateri. Studiu de caz. Tablă flipchart</p>	<p style="text-align: center;"><i>Ore practice</i></p> <p>Discuții asupra cazurilor de alternative la justiția juvenilă</p>
---	---	---

VII. EVALUAREA

A. Evaluarea continuă se va realiza prin:

- participarea audiențelor în cadrul seminarelor;
- realizarea activităților individuale/în grup;
- răspunsuri orale, participare la dezbateri/studii de caz;
- redactarea unor acte în baza temelor studiate;
- susținerea unei testări obligatorii care va conține sarcini cu obiective de măsurare a cunoștințelor, capacităților și competențelor/aptitudinilor profesionale;
- pregătirea unui referat pe o problemă propusă pentru activitățile individuale.

B. Evaluarea finală se va efectua prin colocviu diferențiat, în bază de test, care va conține o întrebare teoretică și una practică în domeniul justiției pentru copii.

VIII. BIBLIOGRAFIE

Acte legislative și normative:

1. Constituția Republicii Moldova, 29 iulie 1994.
2. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, din 14 martie 2003.
3. Codul Penal al Republicii Moldova, din 18 aprilie 2002.
4. Codul de executare al Republicii Moldova, din 24decembrie 2004.
5. Legea privind drepturile copilului, nr. 338 din 15.decembrie 1994.
6. Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți, nr. 140 din 14 iunie 2013.
7. Legea cu privire la protecția copiilor împotriva impactului negativ al informațiilor, nr. 30 din 17 martie 2013.
8. Legea cu privire la Procuratură, nr.294-XVI din 25 decembrie 2008.
9. Legea cu privire la protecția martorilor și altor participanți la procesul penal, nr.105 din 16 mai2008.

Acte internaționale:

1. Convenția ONU cu privire la drepturile copilului 1989.
2. Ansamblul de reguli minime ale ONU privind administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing) (1985).
3. Liniile directoare ONU pentru prevenirea delicvenței juvenile (Liniile directoare de la Riyadh) (1990).
4. Regulile ONU privind protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana)

(1990).

5. Liniile directoare pentru acțiune privind copiii din sistemul judiciar penal, adoptate în 1997 de Consiliul Economic și Social al ONU (UN Guidelines for Action on Children in the Criminal Justice System (1997)).
6. Liniile directoare cu privire la Justiție în ceea ce privește chestiunile ce implică copii victime sau martori ai infracțiunii (2005). (Guidelines on Justice in Matters Involving Child Victims and Witnesses of Crime).
7. Recomandarea R (2003)20 ale comitetului de miniștri al statelor membre referitoare la noile moduri de abordare a delincvenței juvenile și rolul justiției juvenile (adoptate de Comitetul de Miniștri la 24 septembrie 2003).
10. Recomandarea nr.R (92) 16 a Comitetului de Miniștri către statele membre referitoare la regulile europene asupra sancțiunilor aplicate în comunitate (19 octombrie 1992).
11. Recomandarea nr.R (87)20 referitoare la reacțiile sociale față de delincvența juvenilă(17.09.1987).
12. Recomandarea nr.R (88) 6 referitoare la reacțiile sociale față de delincvența în rândul tinerilor din familiile de emigranți (18 aprilie 1988).
13. Regulile minime ONU privind măsurile neprivative de libertate (Regulile de la Tokyo).
14. Principiile de bază ONU privind utilizarea programelor de justiție restaurativă în materie penală.
15. Regulile minime ONU de tratament a deținuților.
16. Convenția împotriva Torturii și Protocolul opțional la această convenție.
17. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului.
18. Recomandarea Rec(2000)20 referitoare la rolul intervenției psiho-sociale timpurii în prevenirea criminalității (6 octombrie 2000).
19. Recomandarea 99 (19) referitoare la medierea în cazurile penale.
20. Recomandarea (2002) 22 privind îmbunătățirea aplicării normelor europene cu privire la sancțiunile și măsurile comunitare(adoptată de comitetul de miniștri pe 29 noiembrie 2000) etc.

Practică judiciară:

1. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție Cu privire la practica judiciară în cauzele penale privind minorii, nr.39 din 22 noiembrie 2004
2. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica aplicării legislației pentru asigurarea dreptului la apărare al bănuțitului, învinuitului și inculpatului și condamnatului în procedura penală, nr.11 din 24.12.2010
3. Hotărîrea Plenului Curții Supreme de Justiție privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției nr.6 din 24.12.2010.
4. Jurisprudența CtEDO și a CSJ în privința minorilor

Literatură didactică și științifică:

1. Dolea I. *Un nou concept în procedura penală* / Revista națională de drept. 2003, nr.4.
2. *Manualul formatorului în domeniul justiției juvenile.* – Chișinău, 2006.
3. *Manual de mediere.* – Chișinău 2006
4. *Justiția Juvenilă. Ghid de buzunar pentru procurori, ofițeri de urmărire penală și judecători.* – Chișinău: UNICEF, 2006.
5. *Sistemul judiciar în Republica Moldova: raport de evaluare a necesităților.* 2006.
6. *Respectarea drepturilor minorilor în locurile de detenție. Raport de monitorizare.* – Chișinău, 2005.
7. *Justiția pentru minori. Studii teoretice și jurisprudență. Analiza modificărilor legislative în domeniu.* Coordonator: Coca-Cozma M., Crăciunescu C.-M., Lefterache L.-V. – București: Universul juridic, 2003.
8. Apetrei M. *Drept Procesual Penal. Partea Specială.* – București: Oscar Print, 1999.

9. Boroi A./ Jidovu N. *Drept Procesual Penal*. – București: ALL Beck, 2001.
10. Buneci P. *Drept Procesual Penal. Partea Specială*. – București: Editura Fundației România de Mîine, 2003.
11. *Comentariul la Codul de Procedură Penală*. – Chișinău: Cartier Juridic, 2005.
12. Dolea I., Rotaru V., Cerbu A. și alții. *Drept Procesual Penal. Partea specială*. – Chișinău, 2006.
13. Dolțu I., Draghici V., Negip M. *Martorul în procesul penal*. – București: Lumina LEX, 2004.
14. Neagu I. *Tratat de tactică criminalistică*. – Brașov: Carpați 1993.
15. Osoianu T., Orîndaș V. *Procedură Penală. Partea generală*. – Chișinău, 2004.
16. Paraschiv C.-S. *Drept Procesual Penal*. – București: Lumina LEX, 2002.
17. Păvăleanu V. *Drept Procesual Penal. Partea Specială*. – București: Lumina LEX, 2002.
18. Pinteia A. *Drept Procesual Penal*. – București: Lumina LEX, 2002.
19. Rusu V. *Particularitățile procedurii penale în privința minorilor*. – Chișinău: Pontos, 2001.
20. Rusu V. *Specificul susținerilor verbale și al ultimului cuvînt al inculpatului în cauzele penale ale minorilor* / Revista Națională de Drept, 2003, nr.3.
21. Solomonescu G. *Tratatul infractorului minor în drept penal comparat*. – București, 1938.
22. Tulbure A. Șt., Tatu A.- M. *Tratat de drept procesual penal* – București: ALL Beck, 2003.
23. Volonciu N. *Tratat de procedură penală*. – București: Paideia, 1997.